

INTERVIEW

Wie bepaalt het ontwerp van de publieke ruimte? Welke criteria staan hierbij centraal? Moet functionaliteit voorop staan, of beleving? Of kunnen functionaliteit en emotie met elkaar samengaan? Het antwoord van de studenten van de Design Academy Eindhoven (DAE) ontstijgt alle vragen over de publieke ruimte. Onder aanvoering van Hilde Blank, hoofd van de ontwerpafdeling 'Man and Public Space' en directeur van adviesbureau voor ruimtelijke ordening BVR, ontwikkelen de designers van DAE nieuwe visies op de publieke ruimte. Een verkenning aan de hand van Hilde Blank.

HILDE BLANK, HOOFD 'MAN AND PUBLIC SPACE', GEEFT KIJKJE IN DE KEUKEN

Buitenruimte ontworpen door de Design Academy Eindhoven

We ontmoeten elkaar in het gebouw van DAE in het centrum van Eindhoven. Zoals zoveel markante gebouwen in Eindhoven, behoorde ook dit gebouw ooit aan Philips toe. Wat ooit een fabriek was, is nu ondermeer de zetel van een van 's werelds meest vooraanstaande en vernieuwende design scholen. Overigens, de naam van het gebouw, De Witte Dame, geeft al aan dat functionaliteit ook heel mooi kan zijn. Het langwerpige, witte gebouw met grote ramen oogt licht en speels, met volop ruimte voor de creativiteit van de designers.

VIER WINDRICHTINGEN IN ONTWERP

Deze creativiteit komt volgens Blank tot stand in de samenwerking tussen vier windrichtingen: analyse (denken), beleving (voelen), social design en autonoom design. 'Er is niet één juist perspectief op de inrichting van de buitenruimte. We stimuleren onze studenten om alle vier kwadranten te verkennen. Het is ook geen vraag of de gebruiker of de ontwerper de inrichting van de buitenruimte bepaalt – dat doen ze beiden.' Blank voegt hieraan toe dat de invloed nu is doorgeslagen in de richting van de gebruiker. 'Vroeger drukte de individuele ontwerper te veel zijn stempel op het ontwerp, maar nu zijn we doorgeslagen in het betrekken van gebruikers. De kunst is om het juiste evenwicht te

vinden, waarbij de ontwerper de kaders bepaalt en vervolgens de gebruiker betreft voor de invulling ervan.' Het proces is volgens Blank cruciaal, waarbij werkateliers met betrokkenen zorgen voor een evenwichtig ontwerp.

REFLECTIE

Naast de aandacht voor het proces en het creëren van draagvlak, is reflectie een belangrijk onderdeel van het ontwerpproces. 'De inrichting van de buitenruimte spiegelt ontwikkelingen in de maatschappij. Daarom is het belangrijk dat ontwerpers zich bewust zijn van maatschappelijke ontwikkelingen.' De ontwerpers van het Benthemplein in Rotterdam, De Urbanisten, hebben dit volgens Blank goed begrepen. Het plein wordt voor een belangrijk deel gevormd door een waterbuffer, dat overtollig regenwater opvangt in natte perioden. 'Door klimaatverandering krijgt Nederland steeds meer te maken met extreme regenval. Het zogenaamde waterplein speelt hierop in door de behoeften aan waterhuishouding en recreatie in te passen in de stad.' Naast maatschappelijke reflectie is zelfreflectie van belang. 'Ontwerpers moeten niet alleen van buiten naar binnen denken, maar ook zichzelf kennen. De mate van zelfreflectie en relativering is ook bepalend voor de kwaliteit van het ontwerp. Zelfreflectie is ➤

'De inrichting van de buitenruimte
spiegelt ontwikkelingen in de
maatschappij'

‘Door globalisering zie je dat mensen meer behoefte krijgen aan sense of place’

daarom een wezenlijk onderdeel van de opleiding aan DAE.’

MOSLIMA BANKEN

Reflectie kan tot wonderlijke inzichten leiden, be- wijzen de studenten van DAE. Zij werden erop uitgestuurd om het Leerpark in Dordrecht te ver- rijken met nieuwe ontwerpen voor de buitenruimte. In het Leerpark in Dordrecht zie je hoe een buiten- ruimte te weinig is ingericht op de behoeften van een belangrijke gebruikersgroep: de studenten. De omgeving is als park ingericht. Prima voor de mensen die er wonen en werken, maar het sluit te weinig aan bij de beleving van studenten.

De studenten van DAE zochten naar oplossingen en kwamen met creatieve ideeën. ‘Fien Dekkers, een van de studenten, merkte op dat veel Marok- kaanse studentes – vaak moslima – zich niet thuis voelden in het open parklandschap. Ze misten de geborgenheid van een beschutte plek, waar de meiden dicht op elkaar kunnen zitten en praten. Een belangrijk inzicht dat vraagt om de aanpassing van de buitenruimte. De oplossing: een bank die zo is ontworpen dat deze beschutting biedt én studenten door de vorm dwingt dicht bij elkaar te zitten. Het voordeel: jongens zullen er niet gauw gebruik van

maken, omdat zij minder makkelijk fysiek contact maken.’ Blank noemt het voorbeeld, omdat het duidelijk illustreert hoe verschillende mensen op andere wijze gebruik maken van de buitenruimte en hieraan dan ook andere eisen stellen. Studenten gedragen zich anders dan werknemers, mannen zijn anders dan vrouwen. Een ontwerper die hiermee rekening houdt, past de inrichting van de buitenruimte hierop aan.

MEER ONDERSCHIED IN BUITENRUIMTE

Als we de balans opmaken van de staat van de Nederlandse buitenruimte, is er volgens Blank reden voor optimisme: ‘Hoewel de kwaliteit wisse- lend is en de nadruk op functionaliteit en standaardisatie van de jaren ‘80 en ‘90 op veel plaatsen hun sporen hebben nagelaten, zie je nu dat ontwerpen meer onderscheidend worden. De eenheid tussen gebouwen en omgeving wordt hersteld en er is meer aandacht voor kwaliteit, groen en beheer.’ De grotere aandacht voor kwaliteit heeft deels te maken met de concurrentieslag tussen steden. Meer aantrekkelijke buitenruimten trekken meer winkelend publiek en toeristen. Steden zijn hier- door ook eerder bereid tot het aangaan van het experiment, waar de studenten van DAE dankbaar gebruik van maken. Neem het gebied tussen

Eindhoven en Helmond, dat een andere functie krijgt wanneer de Noordoostcorridor, een geplande nieuwe snelweg, wordt aangelegd. Maarten Scherpenisse, een student aan DAE, heeft een route in kaart gebracht door middel van de geluiden die hij op de route tegenkomt. Zoals geluiden van vogels en auto’s, de wind die door de bomen waait, of het geluid van het lopen over gras of over klinkers. Deze geluiden zijn in muziekritmes omgezet. Aan de hand van deze songlines kunnen mensen de route lopen, in plaats van door wegwijzers of aangelegde routes. ‘Het geluid bepaalt waar je bent. Op die manier beleef je de omgeving anders dan door te kijken op een routekaart.’

GLOBALISERING, LOKALISERING EN GROEN

Veel studenten van DAE zijn afkomstig uit het buitenland. De vraag is of en in hoeverre het land van herkomst het ontwerp beïnvloedt. Ofwel: bestaat er een nationale of regionale ontwerpstyl, of zijn, onder invloed van globalisering, ontwerp- tradities meer een? ‘Door globalisering zie je dat mensen meer behoefte krijgen aan sense of place. De kwaliteit van de eigen woon- en leefomgeving wordt steeds belangrijker. De buitenruimte speelt hierin een voorname rol. Wanneer de buitenruimte betekenisvol is ingericht en mensen zich ermee

'Ook op de Design Academy maken studenten nieuwe producten met keramische materialen'

verbonden voelen, is de kans groot dat mensen voor hun omgeving gaan zorgen, waardoor verloedering wordt tegengegaan.' Ook het groenbeheer is belangrijk voor de beleving van de buitenruimte. Hierin is veel aan het veranderen, legt Blank uit.

Klimaatverandering, de toenemende behoefte aan groen van stedelingen en het belang van gemakkelijk onderhoud, zorgen ervoor dat meer gemeenten kiezen voor grootschalig groen. Meer ruimte voor water en bomen en grote groenstroken die de stad dooraderen. Zo sieren honderden, majestueuze platanen Strijp-S in Eindhoven, voormalig industriegebied van Philips dat tot hip stedelijk gebied wordt getransformeerd. En als straks het verkeer op de A2 door Maastricht ondergronds gaat, wordt boven op de 2,3 kilometer lange tunnel de zogenoemde Groene Loper aangelegd.

NIEUWE MOGELIJKHEDEN MET STRAATBAKSTEEN

In het verlengde van groen ligt duurzaamheid. En daar past ook straatbaksteen bij, één van de duurzaamste bestratingsmaterialen. De klinkers worden gebakken uit de hernieuwbare grondstof klei en gaan zeer lang mee. Straatbaksteen wordt bovendien steeds slimmer ontworpen, zoals in het geval van beter waterdoorlatende stenen. 'Ook op

de Design Academy maken studenten nieuwe producten met keramische materialen. Bijvoorbeeld bestratingsmaterialen die water opvangen en langzaam afvoeren, zodat er bij hevige regenval geen wateroverlast ontstaat. Ook maken studenten nieuwe straatbakstenen, gemaakt van lokale grondstoffen, waardoor de straten een lokale sfeer krijgen. Door de wijze waarop de studenten creatief met keramische materialen omgaan, ontstaan er nieuwe toepassingen en waardering voor dit oer-Hollandse product.'

Tot slot wijst Blank op de Brabantse Stijlprijs, uitgeschreven door de Provincie Noord-Brabant om goede voorbeelden van typisch Brabantse openbare ruimten te belonen. Dat kan gaan om herkenbare historische plekken in cultuurhistorische kernen, of juist modern ingerichte ruimten, zoals in Strijp-S in Eindhoven. De Provincie wil daarmee het debat losmaken of er gesproken kan worden van een eigen stijl of identiteit. 'Interessant is te zien of het daarbij ook om het materiaalgebruik gaat.' ■

Jaaruitgaven 'Man and Public Space'

Studenten van de ontwerpfaculteit 'Man and Public Space' aan de Design Academy Eindhoven werken elk jaar rondom een ander thema. Dit jaar (2014) is dat Klimaatverandering. Vorig jaar (2013) was het thema Routes en routines. Daarvoor hebben de thema's Stad als attractie (2012) en Stad in het land (2011) centraal gestaan.

Rondom elk jaarthema is een publicatie uitgebracht, vol met vernieuwende visies, ideeën en ontwerpen van 's werelds beste ontwerpstudenten. U kunt de uitgaven gratis bestellen bij de Design Academy Eindhoven: www.designacademy.nl

CURRICULUM VITAE

Hilde Blank is directeur van BVR, adviesbureau op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling. Daarnaast is zij ondermeer hoofd van de ontwerpfaculteit 'Man and Public Space' van Design Academy Eindhoven. Na haar opleiding bouwkunde (specialisatie stedenbouw) aan de TU Delft, heeft Blank als stedenbouwkundige en projectleider onder andere voor de gemeenten Eindhoven en Delft gewerkt. Met haar Rotterdamse bureau BVR, dat zij sinds 2004 leidt, heeft Blank voor uiteenlopende opdrachtgevers gewerkt. Een selectie van recente projecten:

- Brainport Avenue regio Eindhoven 2020-2040
- Toekomstvisie Zeeland 2040
- Structuurvisies Wageningen en Oldenzaal
- Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit Provincie Noord-Brabant